

Upravljačka i imovinska prava dioničara

Lisak, Tin

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:935713>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
SVEUČILIŠNI INTEGRIRANI PRIJEDIPLOMSKI I DIPLOMSKI STUDIJ PRAVO

UPRAVLJAČKA I IMOVINSKA PRAVA DIONIČARA

Diplomski rad

Tin Lisak

Mentor: izv. prof. dr. sc. Tomislav Jakšić

Zagreb, srpanj 2024.

Izjava o izvornosti rada

Ja, Tin Lisak pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Tin Lisak, v. r.

SAŽETAK

Dioničko društvo je trgovačko društvo koje ubrajamo u društva kapitala. Njegov temeljni kapital je podijeljen na dionice koje su u vlasništvu dioničara. Dioničari ne odgovaraju za obveze društva i smatraju se osobama koje drže jednu dionicu dioničkog društva. Dionica je vrijednosni papir koji predstavlja udio u temeljnom kapitalu društva. Dioničari koji drže dionice dobivaju određena prava i obveze koje proizlaze iz dionica. Prava dioničara dijelimo na upravljačka i imovinska. U upravljačka prava ubraja se pravo glasa na glavnoj skupštini društva, pravo na obavještenost, pravo dioničara na sudjelovanje na glavnoj skupštini kao i na raspravljanje na glavnoj skupštini te pravo na pobijanje odluka skupštine. Uz ta prava još ubrajamo i prava manjina odnosno prava manjinskih dioničara. Osim upravljačkih u prava dioničara spadaju i imovinska prava. To je pravo na isplatu dobiti društva odnosno isplatu dividende, pravo prvenstva kod upisa novih dionica te pravo na isplatu određenog dijela sudjelovanja u temeljnom kapitalu ako se on iz određenog razloga smanji. Dioničarima pripada i pravo na isplatu naknade za ispunjenje dodatnih obveza društva i pravo da se članovima društva isplati ostatak nakon provedene likvidacije ili eventualnog ostatka stečajne mase. Uz to postoji i pravo vanjskog dioničara na primjerenu naknadu i otpremninu u poduzetničkim ugovorima, pravo dioničara koji su istupili iz društva na primjerenu otpremninu jer se ono priključilo drugom društvu, kao i pravo dioničara koji je na propisani način glasovao protiv odluke o preoblikovanju dioničkog društva na to da društvo otkupi njegov udio i da mu za to isplati primjerenu naknadu.

Ključne riječi: dioničko društvo, dionica, dioničar, upravljačka, imovinska prava dioničara

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POJAM DIONIČKOG DRUŠTVA, DIONIČARA I DIONICE	1
2.1 Dioničko društvo.....	1
2.2 Dionica	2
2.3 Dioničar	3
3. UPRAVLJAČKA PRAVA DIONIČARA.....	4
3.1 Pravo na sudjelovanje na glavnoj skupštini društva	4
3.2 Pravo na obaviještenost.....	6
3.3 Pravo glasa.....	8
3.4 Pravo na pobijanje odluka glavne skupštine.....	11
3.5 Prava manjine	12
4. IMOVINSKA PRAVA DIONIČARA.....	14
4.1 Pravo na isplatu dividende	14
4.2 Pravo na plaćanje naknade dioničaru za ispunjenje dodatnih obveza prema društvu	17
4.3 Pravo prvenstva pri upisu novih dionica društva.....	17
4.4 Pravo dioničara na isplatu dijela sudjelovanja u temeljnom kapitalu za slučaj njegova smanjenja	20
4.5 Pravo na isplatu ostatka nakon provedene likvidacije društva ili eventualnog ostatka stečajne mase	20
4.6 Pravo vanjskog dioničara na primjerenu naknadu i otpremninu.....	21
4.7 Pravo dioničara na primjerenu naknadu nakon istupa iz društva zbog njegova priključenja drugom društvu	22
4.8 Pravo dioničara koji je na propisani način glasovao protiv odluke o preoblikovanju dioničkog društva na to da društvo otkupi njegov udio i da mu za to isplati primjerenu naknadu.....	22
5. ZAKLJUČAK.....	23
6. POPIS LITERATURE	24

1. UVOD

Tema ovog rada je obrada pojedinih upravljačkih i imovinskih pravo dioničara. U tome se koriste brojni izvori pravne književnosti uključivo znanstveni i stručni radovi, kao i relevantni pravni propisi i drugi prikladni izvori. Cilj ovog rada je osvijestiti i educirati javnost o pravima dioničara iz razloga što je zastupljenost dioničkih društava još relativno mala u usporedbi s društvom ograničene odgovornosti i ostalim oblicima trgovačkih društava na hrvatskom tržištu. Time bi se mogao potaknuti veći interes za istraživanje ove predmetne materije, što bi moglo pridonijeti povećanju broja dioničkih društava u domaćem pravnom prometu. Ovaj rad započinje s određivanjem pojma dioničara i dioničarskog društva i dionice, nakon čega se obrađuju pojedina upravljačka i imovinska prava.

2. POJAM DIONIČKOG DRUŠTVA, DIONIČARA I DIONICE

U ovom dijelu rada se kratko određuju temeljni pojmovi dioničkog društva, pojam dionice i dioničara jer se to nameće kao osnova za bolje razumijevanje kasnijeg dijela teksta.

2.1 Dioničko društvo

Prema Zakonu o trgovačkim društvima (dalje u tekstu: ZTD) „Dioničko društvo je trgovačko društvo u kojemu njegovi članovi (dioničari) sudjeluju s ulozima u temeljnome kapitalu podijeljenom na dionice i ne odgovaraju za obveze društva.“¹

Dioničko društvo pravnu osobnost stječe upisom, a gubi ju brisanjem iz sudskog registra provedbom postupka likvidacije ili stečajnog postupka. Ono ima imovinu koja nije identična imovini dioničara. Dioničko društvo s tom imovinom odgovara za svoje obveze te kao samostalni subjekt na tržištu ulazi u pravne odnose sa drugim subjektima i čime može stjecati

¹ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

prava i preuzimati obveze. Također može sudjelovati u sudskim i arbitražnim postupcima te odštetno, kazнено i prekršajno odgovarati.²

ZTD određuje da temeljni kapital društva i dionice moraju glasiti na nominalne izraze koji su izraženi u eurima no to se ne odnosi na dionice bez nominalnog iznosa.³ Također propisuje da je najniži mogući iznos temeljnog kapitala dioničkog društva dvadeset i pet tisuća eura.⁴

2.2 Dionica

Dionica je vrijednosni papir koji izdaje dioničko društvo, ona predstavlja dio temeljnog kapitala društva, a njenom imatelju daje pravo članstva u društvu.⁵ Dakle značajke dionice su da svome imatelju daje članska prava, ali mu nameće i određene članske obveze, zatim da predstavlja dio temeljnog kapitala te da je vrijednosni papir.

ZTD definira dionicu kao dio temeljnog kapitala društva, za što vrijedi da zbroj svih nominalnih iznosa dionica mora odgovarati iznosu temeljnog kapitala. Nominalni iznos predstavlja dio temeljnog kapitala društva koji otpada na dionicu i on ne može biti manji od jednog eura.⁶ Taj iznos se može odrediti statutom društva, a mijenja ga se izmjenom statuta od strane glavne skupštine društva. Pritom društvo može izdati i dionice bez nominalnog iznosa.⁷ U tom slučaju, na svaku dionicu otpada jednak dio temeljnog kapitala zbog čega zbroj takvih iznosa opet mora odgovarati iznosu ukupnog temeljnog kapitala. Društvo mora birati hoće li izdati dionice s nominalnim iznosom ili bez nominalnog iznosa.

Dionica kao skup članskih prava i obaveza pripada njezinom imatelju. Dionica se može steći originarno uplatom uloga na ime određenog iznosa temeljnog kapitala koji otpada na tu dionicu, a potencijalno uplatom i dodatnog iznosa društvu (agio). S druge strane dionica se stječe prijenosom dionice na zakonom propisan na čin od njezina prijašnjeg imatelja.⁸

Dionica se često izdaje kao nematerijalizirani vrijednosni papir, a zakon propisuje način na koji se ona prenosi, kao i način na koji se pojedina članska prava iz takve dionice nastaju, ostvaruju

² Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

³ Zakon o trgovačkim društvima

NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22, 18/23, 130/23(čl. 161.)

⁴ ZTD(čl. 162.)

⁵ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

⁶ ZTD(čl. 163. st. 2)

⁷ ZTD(čl. 163. st. 1)

⁸ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

se i prestaju. Kao nematerijalizirani vrijednosni papir, dionica predstavlja elektronički zapis u informacijskom sustavu Središnjeg klirinškog depozitarnog društva (dalje u tekstu: SKDD). Dionica može biti izdana i u materijaliziranom obliku, no što je u današnje vrijeme rijetko. Takve se dionice izdaju u obliku pisanih isprava.⁹

Prema sadržaju prava koje utjelovljuju, ZTD dijeli dionice na redovne i povlaštene. Redovne dionice daju svome imatelju pravo glasovanja na glavnoj skupštini, pravo isplate dividende odnosno dobiti društva te pravo isplate dijela ostatka likvidacijske, odnosno stečajne mase.¹⁰ S druge strane, povlaštene dionice daju dioničarima određena povlaštena prava u koja se ubraja pravo na isplatu dividende u unaprijed utvrđenom novčanom iznosu, zatim pravo prvenstva pri isplati dividende i isplati ostatka likvidacijske, odnosno stečajne mase društva, ali i neka druga prava koja su određena u skladu sa statutom i zakonom.¹¹

2.3 Dioničar

Dioničar može biti fizička ili pravna osoba koja drži barem jednu dionicu dioničkog društva. Dioničari su načelno „vlasnici“ odnosno ispravni članovi društva, pri čemu im takvo članstvo stvara određena prava i obveze. Iako dioničar ne odgovara za obveze društva, on nosi poslovni rizik gubitka uplaćenog iznosa za dionice. Dioničar članstvo u dioničkom društvu stječe originarno ili derivativno stjecanjem dionice od prijašnjeg imatelja. Članstvo prestaje prestankom društva, povlačenjem dionice, isključenjem ili prijenosom dionice nekom trećem.¹²

Dioničare dijelimo na većinske koji drže natpolovični broj dionica s pravom glasa i manjinske koji posjeduju manje od tog broja dionica s pravom glasa. Manjinski dioničari, međutim, imaju određena posebna prava kojima se teži zaštititi njihova položaja u društvu i sprječavanju zlouporaba od strane većinskih dioničara i upravljačkih organa.¹³

⁹ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

¹⁰ ZTD(čl. 167. st. 2)

¹¹ ZTD(čl. 163. st. 3)

¹² Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

¹³ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

3. UPRAVLJAČKA PRAVA DIONIČARA

U upravljačka prava ubraja se pravo na sudjelovanje na glavnoj skupštini kao i pravo na raspravljavanje na glavnoj skupštini dioničkog društva, pravo dioničara na obaviještenost, pravo na glasanje na skupštini društva te pravo na pobijanje odluka glavne skupštine. Uz ova prava još ubrajamo i prava manjine odnosno prava manjinskih dioničara. Navedena prava načelno pripadaju svim dioničarima jednako, no postoje određene zakonom propisane iznimke od tog pravila koje će biti razrađene u ovom poglavlju. Središnje mjesto na kojem se i u vezi s kojim se ostvaruju upravljačka prava je glavna skupština društva, za razliku od imovinskih prava dioničara koja se u pravilu ostvaruju izvan glavne skupštine.¹⁴

3.1 Pravo na sudjelovanje na glavnoj skupštini društva

ZTD ne sadrži odredbu koja izrijekom jamči pravo dioničara na postavljanje pitanja odnosno sudjelovanje glavnoj skupštini, ali sadrži odredbe kojima osigurava pravo dioničarima da budu obaviješteni što podrazumijeva i pravo postavljati pitanja radi obavijesti.¹⁵

Uz to članak. 211. ZTD-a govori o „načelu jednakog položaja dioničara“ na temelju kojeg pod jednakim uvjetima dioničari imaju jednak položaj i prava u društvu. Svaki dioničar u društvu ima pravo sudjelovati na glavnoj skupštini društva. To obuhvaća imatelje redovnih i povlaštenih dionica, imatelje povlaštenih dionica bez prava glasa kao i dioničare koji nemaju pravo glasa zbog nepotpune uplate dionica. Pravo na sudjelovanje na glavnoj skupštini društva podrazumijeva i pravo dioničara na raspravljavanje o pitanjima na dnevnom redu, postavljanje pitanja, pregledavanje isprava, traženje obavijesti, izražavanje protivljenja i sl.¹⁶

Dioničarima mora biti omogućeno pravovremeno informiranje o svim detaljima održavanja glavne skupštine društva kao što su dan, mjesto i dnevni red te svi podaci o pitanjima o kojima će se raspravljati i odlučivati na skupštini. Također, dioničarima mora biti omogućeno postavljanje pitanja upravi ili upravnom odboru dioničkog društva, pitanja vezana za godišnju vanjsku reviziju kao i mogućnost dopune dnevnog reda glavne skupštine i predlaganje odluka

¹⁴ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

¹⁵ Čulinović Herc, E. i Hasić, T. Sudjelovanje dioničara u radu glavne skupštine dioničkog društva prema noveli Zakona o trgovačkim društvima. Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 32 (1), 2011., str. 31-71.

¹⁶ Horak, H., Jačanje prava dioničara i pravo dioničara na informacije, Pravni Vjesnik. vol. 27, br. 3/4, 2011., str. 191-217

na glavnoj skupštini. Svakom pojedinom dioničaru mora biti dostupno i omogućeno učinkovito sudjelovanje u donošenju važnih odluka vezanih uz korporativno upravljanje u društvu što uključuje pojednostavljenje postupka imenovanja i biranja članova upravljačkih organa radi lakšeg razumijevanja od strane dioničara.¹⁷ Imenovanje članova upravljačkih organa treba biti transparentno te proces kandidiranja članova jasno strukturiran.¹⁸

ZTD daje pravo dioničarima, koji zajedno imaju udjele u visini od barem pet posto temeljnog kapitala, pisanim putem s navođenjem razloga i svrhe, da mogu zahtijevati stavljanje određenog predmeta na dnevni red glavne skupštine društva, a potencijalno i da se takav dnevni red objavi. Statutom može biti određeno da ovo pravo mogu ostvarivati i dioničari koji zajedno drže udio manji od jedne dvadesetine temeljnog kapitala društva. ZTD-om je određeno da dioničari moraju uputiti taj zahtjev, odnosno društvo ga mora primiti najmanje 30 dana prije održavanja glavne skupštine.¹⁹ ZTD uređuje i stavljanje protuprijedloga o nekoj točki dnevnog reda glavne skupštine. Dioničar odnosno dioničari moraju, uz navođenje informacija za identificiranje dioničara i obrazloženja protuprijedloga, najmanje 14 dana prije održavanja glavne skupštine dostaviti protuprijedlog društvu. On mora biti dostupan udrugama dioničara, posrednicima koji pohranjuju dionice dioničkog društva koji su se na posljednjoj glavnoj skupštini društva koristile pravom glasa kao i svim dioničarima koji to zatraže. Protuprijedlog se ne mora učiniti dostupnim ako bi se objavom počinilo kazneno djelo ili prekršaj, ako bi protuprijedlog doveo do odluke skupštine koja bi bila nezakonita ili protivna statutu, ako obrazloženje protuprijedloga sadržava pogrešne podatke ili podatke koji mogu zvesti dioničare, ako je taj protuprijedlog koji se temelji na istom činjeničnom stanju već bio priopćen glavnoj skupštini i dr.²⁰

Ovo pravo je zajamčeno i Direktivom europskog parlamenta i vijeća o izvršavanju pojedinih prava dioničara trgovačkih društava uvrštenih na burzu²¹ (dalje u tekstu: Direktiva). Člankom 6. Direktive je osigurano pravo dioničarima da uvrste novu točku ili više novih točaka u postojeći dnevni red te da predlažu nacрте odluka o kojima će se odlučivati na glavnoj skupštini društva, skupno ili pojedinačno. Direktiva obvezuje sve članice na implementaciju tih propisa

¹⁷ Horak, H., Jačanje prava dioničara i pravo dioničara na informacije, Pravni Vjesnik. vol. 27, br. 3/4, 2011., str. 191-217

¹⁸ OECD Principles of corporate Governance, 2004.

¹⁹ Čulinović Herc, E. i Hasić, T. Sudjelovanje dioničara u radu glavne skupštine dioničkog društva prema noveli Zakona o trgovačkim društvima. Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 32 (1), 2011., str. 31-71.

²⁰ ZTD(čl. 281. i 282.)

²¹ Direktiva 2007/36/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 11. srpnja 2007. o izvršavanju pojedinih prava dioničara trgovačkih društava uvrštenih na burzu

kako bi se to pravo osiguralo dioničarima, ali pod uvjetom da sve uvrštene točke sadrže obrazloženje ili prijedlog odluke o kojoj će se odlučivati na glavnoj skupštini, kao i da za točke koje su već uvrštene ili će tek biti uvrštene na dnevni red predlože nacrt odluke. U slučaju da je ostvarenje ovog prava uvjetovano određenim minimalnim udjelom temeljnog kapitala društva, koji je potreban da bi dioničari mogli ostvarivati to pravo, taj minimalni udio ne smije prelaziti pet posto sveukupnog temeljnog kapitala dioničkog društva.²²

ZTD se uskladio s Direktivom po pitanju uvjetovanosti korištenja pravom sudjelovanja na glavnoj skupštini. ZTD u članku 279. stavku 2. kaže kako sudjelovanje kao i korištenje prava glasa na glavnoj skupštini društva može biti uvjetovano statutom na način da dioničari moraju prijevremeno prijaviti svoje sudjelovanje na glavnoj skupštini. Dakle, u slučaju uređenja tog pitanja statutom, tada će prijava morati biti dostavljena dioničkom društvu na navedenu adresu najkasnije šest dana prije održavanja skupštine društva, osim ako se statutom ne predvidi neki drugi kraći rok.²³

Direktiva dopušta državi članici uvjetovanje ili ograničenje prava dioničara na postavljanje pitanja na glavnoj skupštini i obvezu davanja odgovora, ali samo na temelju mjera koje su potrebne radi utvrđivanja identiteta dioničara, osiguranja reda na skupštini te kako bi se zaštitila povjerljivost podataka kao i poslovni interesi društva.²⁴

Direktiva uvodi mogućnost dioničaru da putem punomoćnika i elektroničkim putem ostvaruje svoje pravo postavljanja pitanja na glavnoj skupštini.²⁵

3.2 Pravo na obaviještenost

Pravo dioničara na obaviještenost je člansko pravo svakog dioničara kojim se on samostalno koristi i koje mu pripada neovisno o pravu glasa, odnosno kada još nije stekao pravo glasa ili mu je ono isključeno. Ovo pravo pripada svim dioničarima neovisno o broju dionica koje dioničar ima i ono nije dispozicija društva, što znači da ga se ne može umanjiti statutom

²² Čulinović Herc, E. i Hasić, T. Sudjelovanje dioničara u radu glavne skupštine dioničkog društva prema noveli Zakona o trgovačkim društvima. Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 32 (1), 2011., str. 31-71.

²³ Čulinović Herc, E. i Hasić, T. Sudjelovanje dioničara u radu glavne skupštine dioničkog društva prema noveli Zakona o trgovačkim društvima. Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 32 (1), 2011., str. 31-71.

²⁴ Čulinović Herc, E. i Hasić, T. Sudjelovanje dioničara u radu glavne skupštine dioničkog društva prema noveli Zakona o trgovačkim društvima. Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 32 (1), 2011., str. 31-71.

²⁵ Čulinović Herc, E. i Hasić, T. Sudjelovanje dioničara u radu glavne skupštine dioničkog društva prema noveli Zakona o trgovačkim društvima. Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 32 (1), 2011., str. 31-71.

dioničkog društva jer dioničaru pripada po zakonu. Svaki dioničar ima pravo zahtijevati obavijest na glavnoj skupštini, tu obavijest mora dati uprava odnosno izvršni direktori osim ako ne postoji opravdani razlog za uskratu davanja obavijesti.²⁶

Obavijesti daju uprava ili izvršni direktori na glavnoj skupštini društva, ali ako navedeni upravljački organi ne mogu dati potpune odgovore moraju pružiti odgovore prikladne njihovom tadašnjem znanju. U slučaju da uprava odnosno izvršni direktori ne daju obavijest na glavnoj skupštini, na primjer zbog nedostupnosti informacija, oni ju mogu dati dioničarima u pismenom obliku nakon održane glavne skupštine. U određenim slučajevima se i dostupnost informacija na internetskoj stranici društva smatra dovoljnim obavješćivanjem dioničara.²⁷

Pravo na obaviještenost je ograničenog djelovanja po pitanju ostvarivanja prava jer ako dioničari ne ostvaruju svoja prava prilikom donošenja značajnih odluka za dioničko društvo i ako ne sudjeluju u donošenju tih odluka, onda oni ne ostvaruju učinkovitu uporabu svojih prava s obzirom na to da se njima ne koriste na način koji im je omogućen.²⁸ Ovo pravo u dioničkom društvu se u pravilu ostvaruje samo na glavnoj skupštini, no postoje iznimke kada se ostvaruje i izvan nje. Obavijesti se dioničarima moraju dati na skupštini unutar njezinog trajanja jer jedino tada tu obavijest mogu dobiti i ostali dioničari što je u skladu s načelom jednakog položaja dioničara. ZTD osigurava da svi dioničari budu jednako obaviješteni, u članku 287. stavku 3, kojim je određeno da ako je nekom dioničaru na njegov zahtjev dana obavijest izvan glavne skupštine društva zbog njegova svojstva dioničara, onda se ta informacija odnosno obavijest mora dati i drugim dioničarima na skupštini ako to zahtijevaju.²⁹

Davanje obavijesti se može uskratiti od strane uprave ili izvršnih direktora zbog nekog od sljedećih razloga: ako bi davanje obavijesti na temelju razumne gospodarske prosudbe moglo prouzročiti štetu društvu ili nekom drugom njemu povezanom društvu te ako tražene obavijesti imaju veze s poreznim davanjima društva ili o njihovoj visini, ako se radi o obavijesti o razlici između vrijednosti s kojom su pojedini predmeti navedeni u poslovnim knjigama društva i njihove više vrijednosti, osim ako glavna skupština potvrdi godišnja financijska izvješća, ako su obavijesti o metodama izrade financijskih izvješća društva i procjene vrijednosti imovine,

²⁶ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

²⁷ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

²⁸ Horak, H., Jačanje prava dioničara i pravo dioničara na informacije, Pravni Vjesnik. vol. 27, br. 3/4, 2011., str. 191-217

²⁹ Čulinović Herc, E., Jurić, D. i Madžarov Matijević, S. Pravo na obaviještenost u društvima kapitala – granice ujednačavanja rješenja i otvorena pitanja primjene. Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 41 (1), 2020., str. 269-288.

prihoda i rashoda ako je navođenje tih spomenutih izvješća dovoljno za to da se dobije prava slika financijskog i imovinskog stanja društva te u slučaju da bi članovi uprave odnosno izvršni direktori davanjem obavijesti učinili određenu kažnjivu radnju i ako je zatražena obavijest već dostupna na internetskoj stranici društva najmanje sedam dana prije prvog dana održavanja glavne skupštine društva kao i za vrijeme njezina održavanja.³⁰

Razloge koje Direktiva u članku 9. stavku 2 navodi zbog kojih se može uskratiti postavljanje pitanja, odnosno davanje obavijesti je utvrđivanje identiteta dioničara, da bi se mogao osigurati red na glavnoj skupštini društva i kako bi se zaštitili povjerljivi podaci i poslovni interesi društva. Osim tih razloga, može se predvidjeti uskraćivanje obavijesti ako su određena pitanja odgovorena i u slučaju da su te informacije dostupne dioničarima na internetskoj stranici društva.³¹

Dioničarima i članovima društva na raspolaganju stoji pravno sredstvo u slučaju povrede prava na obavještenost. Oni mogu podnijeti „zahtjev nadležnom trgovačkom sudu na čijem se području nalazi sjedište društva koje je upisano u sudski registar.“³² Taj zahtjev mogu postaviti svi dioničari kojima je uskraćeno davanje obavijesti kao i svaki dioničar koji je bio prisutan na glavnoj skupštini na kojoj je donesena odluka o kojoj obavještenje nije dano ako je svoje protivljenje o toj odluci unio u zapisnik skupštine. Ako sud udovolji tom zahtjevu, zatražena obavijest se može dati i izvan glavne skupštine društva.³³

3.3 Pravo glasa

ZTD izravno propisuje sljedeće pravo svakom dioničaru: "Svaka dionica daje pravo glasa u skupštini društva."³⁴ Dioničari pravom glasa sudjeluju u stvaranju volje društva, na način da takvim glasovanjem donose odluke na glavnoj skupštini. Glasnačka snaga predstavlja težinu koja

³⁰ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

³¹ Direktiva 2007/36/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 11. srpnja 2007. o izvršavanju pojedinih prava dioničara trgovačkih društava uvrštenih na burzu (Čl. 9. st. 2)

³² Čulinović Herc, E., Jurić, D. i Madžarov Matijević, S. Pravo na obavještenost u društvima kapitala – granice ujednačavanja rješenja i otvorena pitanja primjene. Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 41 (1), 2020., str. 269-288.

³³ ZTD(čl. 288. st. 3)

³⁴ ZTD(čl. 169. st. 1)

se u glavnoj skupštini pripisuje dioničaru koji ostvaruje pravo glasa i ona se mjeri brojem glasova odnosno dionica kojima dioničar može raspolagati.³⁵

U pravilu je jedna dionica, jedan glas. Svaka dionica daje jednako pravo glasa uz iste uvjete na glavnoj skupštini društva, uz određene iznimke propisane ZTD-om. Tako, primjerice, Društvo može izdati povlaštene dionice bez prava glasa, ali ukupni udio temeljnog kapitala koji se odnosi na te dionice ne može biti viši od pola iznosa temeljnog kapitala društva.³⁶ U slučaju da se povlaštena prava koja daju takve dionice ne ostvaruju u opsegu propisanom ZTD-om, ako im se ne isplaćuje dividenda u unaprijed određenom novčanom iznosu, ako ne ostvaruju pravo prvenstva pri isplati dividende ili pri isplati ostatka likvidacijske, odnosno stečajne mase i dr. Takve dionice se onda pretvaraju u dionice s pravom glasa. Imateljima povlaštenih dionica će biti vraćeno pravo glasa na glavnoj skupštini društva ako im u jednoj godini ne bude isplaćen ili ako im samo djelomično bude isplaćen određeni povlašteni iznos i ako im taj iznos ne bude nadoknađen u sljedećoj godini uz puni iznos koji moraju primiti i za tu godinu. Imatelji povlaštenih dionica tada imaju pravo glasa sve do isplate svih zaostataka vezano uz ostvarenje svojih povlaštenih prava. Prava koja proizlaze iz povlaštenih dionica mogu se ukinuti samo odlukom glavne skupštine kojom se mijenja statut kojim su ta prava određena, a za to je potrebna kvalificirana većina i suglasnost povlaštenih dioničara.³⁷

Pored toga, kako bi se ograničila glasačka snaga velikih dioničara, statutom se može odrediti najveći broj glasova koje može imati jedan dioničar društva. Time se određuje najveći mogući broj glasova koje jedan dioničar može imati, bez obzira na broj dionica koje on ima i koje bi mu, da nema navedenog ograničenja, davale pravo glasa. Tako se društvo može braniti od neprijateljskog preuzimanja kao i od stjecanja prevelikog utjecaja pojedinačnih dioničara čime bi mogla nastati šteta za društvo.³⁸

ZTD člankom 291. stavkom 1. zabranjuje ograničenja koja su u suprotnosti s načelom jednakosti dioničara. Nisu dopuštena ograničenja koja se odnose samo na određene dioničare ili skupine dioničara. Ograničenja prava glasa mogu biti propisana jedino statutom, a ne odlukom uprave ili upravnog odnosno nadzornog odbora na temelju ovlaštenja danog u statutu.³⁹

³⁵ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

³⁶ ZTD(čl. 169. st. 2)

³⁷ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

³⁸ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

³⁹ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

Pravo glasa se u određenim slučajevima može isključiti. ZTD određuje ovo pravilo kako bi isključilo pravo glasa dioničara koji u određenim situacijama očito ne bi mogao objektivno odlučivati te bi glasovao u skladu sa svojim interesom i time ignorirao interes društva.⁴⁰ Na taj je način osigurano da nitko ne može ostvarivati pravo glasa za sebe u situacijama u kojima postoji očigledan sukob interesa dioničara i interesa društva. Ovo pravilo vrijedi kada se odlučuje o davanju razrješnice tom dioničaru, o oslobađanju dioničara od određene obveze ili ostvarenju zahtjeva dioničkog društva prema njemu.⁴¹

Isključenje prava glasa ne utječe na pravo sudjelovanja i raspravljanja na skupštini društva. Stoga dioničar može nesmetano ostvarivati svoje pravo na raspravljanje, postavljanje pitanja i stavljanje prijedloga na skupštini društva, ali ne može glasovati.⁴²

Direktiva je ojačala pravo glasa dioničara uvođenjem novog načina glasanja preko opunomoćenika. Svi dioničari imaju pravo imenovati fizičku ili pravnu osobu kao opunomoćenika koji će prisustvovati i glasovati na glavnoj skupštini društva u njegovo ime. Imenovani opunomoćenik ima ista prava na sudjelovanje na glavnoj skupštini, što uključuje i postavljanje pitanja kao i predstavljanje dioničar.⁴³ Direktiva također dopušta društvima da dioničarima ponude načine sudjelovanja u glavnoj skupštini uporabom elektroničkih sredstava, jedan od tih načina je glasovanje elektroničkim putem u slučaju nemogućnosti prisustvovanja dioničara na glavnoj skupštini kako se ne bi morao imenovati opunomoćenik koji će prisustvovati glavnoj skupštini.⁴⁴

Ugovorima o vezanju glasova dioničari društva imaju mogućnosti međusobno sklapati ugovore u kojima se obvezuju kome će dati glas na glavnoj skupštini. Tim ugovorima se mogu obvezati glasovati prema određenim uputama i zauzeti se za dogovorena stajališta po pitanju određenih odluka. Dozvoljeno je ugovaranje svega osim onoga što je protivno općem ograničenju autonomije ugovornih strana po Zakonu o obveznim odnosima. Osim toga, nije dozvoljeno ugovaranje naknada i koristi za način glasovanja na glavnoj skupštini. Ništetni su ugovori u kojima se dioničar obvezao da će glasovati prema uputama društva te članova upravnog ili

⁴⁰ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

⁴¹ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

⁴² Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

⁴³ Direktiva 2007/36/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 11. srpnja 2007. o izvršavanju pojedinih prava dioničara trgovačkih društava uvrštenih na burzu (Čl. 10. st. 1)

⁴⁴ Direktiva 2007/36/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 11. srpnja 2007. o izvršavanju pojedinih prava dioničara trgovačkih društava uvrštenih na burzu (Čl. 8. st. 1 t. 3)

nadzornog odbora ili po uputama ovisnih društava. Uloga ovih ugovora je zaštita društva od neprijateljskog preuzimanja, kao i zaštita interesa određenih skupina dioničara.⁴⁵

3.4 Pravo na pobijanje odluka glavne skupštine

Dioničari imaju pravo pobijati odluke glavne skupštine koje nisu donesene u skladu sa zakonom i statutom dioničkog društva. To pravo im je zajamčeno ZTD-om.⁴⁶ Osim navedenog razloga odluke se mogu pobijati jer je glasovanjem na skupštini neki dioničar pokušao postići korist za sebe ili za nekog drugog na štetu društva ili drugih dioničara.⁴⁷ Dioničari mogu pobijati odluke glavne skupštine društva ako su im dane krive i nepotpune obavijesti ili u slučaju uskraćenosti dioničara na pravo na obaviještenost ako bi na temelju razumne i objektivne prosudbe dioničara smatralo da je obaviještenost bitna pretpostavka za očuvanje prava na sudjelovanje na skupštini društva kao i drugih dioničarskih prava.⁴⁸ Također, može se pobijati odluka o upotrebi dobiti ako se odluči da se dobit ne dijeli dioničarima, ako ona nije donesena u skladu sa zakonom ili statutom, a s obzirom na okolnosti bi se to trebalo učiniti.⁴⁹ Uz to, može se pobijati odluka o povećanju temeljnog kapitala dioničkog društva ulozima, ako je isključeno pravo dioničara na stjecanje dionica, a iznos za koje se one izdaju je neprimjereno nizak.⁵⁰

ZTD u članku 362. određuje tko je ovlašten tužbom pobijati odluke glavne skupštine. Broj ovlaštenika na pobijanje je uži od broja onih koji mogu podići tužbu za ništetnost jer na ništetnost može ukazati svaka osoba i ne samo u sudskom postupku, a pobijati odluku mogu samo zakonom određene osobe i to samo pred sudom u parničnom postupku.⁵¹

Odluke glavne skupštine društva mogu pobijati svi dioničari koji su sudjelovali u radu skupštine, ako su stekli barem jednu dionicu prije objave dnevnog reda skupštine društva i ako su svoje protivljenje toj odluci izjavili u zapisnik. Odluke skupštine mogu pobijati i dioničari koji nisu sudjelovali u radu skupštine jer im je pogrešno bilo zabranjeno da u njoj sudjeluju, kao i oni dioničari koji nisu sudjelovali u radu skupštine jer ona nije bila uredno sazvana ili dopuna pitanja o kojima se odlučuje na skupštini nije bila pravilno objavljena pod uvjetom da

⁴⁵ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

⁴⁶ ZTD(čl. 360. st. 1)

⁴⁷ ZTD(čl. 360. st. 2)

⁴⁸ ZTD(čl. 360. st. 4)

⁴⁹ ZTD(čl. 365. st. 1)

⁵⁰ ZTD(čl. 366.)

⁵¹ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

su navedeni dioničari stekli dionice prije objave dnevnog reda skupštine. Osim dioničara odluke može pobijati uprava, tj. upravni odbor društva te svi članovi uprave ili izvršni direktor, kao i članovi nadzornog odnosno upravnog odbora u slučaju kada bi provođenjem te odluke počinili kažnjivu i nezakonitu radnju te za koju bi mogli odštetno odgovarati.⁵²

Kako bi dioničari mogli ostvariti svoje pravo pobijanja donesenih odluka trebaju svoje protivljenje izjaviti u zapisnik. Time kasnije ne moraju koristiti određena dokazna sredstva za ostvarivanje svojeg prava na pobijanje. U slučaju da protivljenje dioničara nije upisano u zapisnik glavne skupštine od strane javnog bilježnika, odluka će se svejedno moći pobijati no u tom slučaju su dioničaru potrebni svjedoci za dokazivanje činjenice da se protivio donošenju određene odluke.⁵³

Kao i pravo na obaviještenost, ovo pravo nije vezano uz pravo glasa stoga ga imaju i dioničari koji ne mogu glasati.

Odluke glavne skupštine se mogu pobijati pred trgovačkim sudom na čijem se području nalazi sjedište dioničkog društva, neovisno o stvarnom sjedištu društva. Rok za podizanje tužbe je trideset dana od dana donošenja odluke skupštine pod prijetnjom prekluzije. Za tužitelja koji je sudjelovao na skupštini, rok će početi teći prvog sljedećeg dana od dana zaključenja skupštine na kojoj je odluka donesena. Ako tužitelj nije sudjelovao na glavnoj skupštini rok će početi teći prvog sljedećeg dana od kada je mogao saznati za tu odluku koja se pobija.⁵⁴ Ovaj rok je prekluzivan, što znači da se ne može produžiti ni skratiti te sud pazi na njega po službenoj dužnosti. Njegovim istekom dolazi do gubitka prava na pobijanje odluke glavne skupštine.⁵⁵

3.5 Prava manjine

Ova prava su zajamčena ZTD-om s ciljem zaštite prirodno slabijeg položaja manjinskih dioničara s obzirom na većinske i njihovu moć u dioničkom društvu. Ovim pravima će oni moći lakše ostvariti svoje interese tj. interese manjine na glavnoj skupštini.

⁵² ZTD(čl. 362.)

⁵³ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

⁵⁴ ZTD(čl. 363. st. 1)

⁵⁵ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

Dioničari koji zajedno imaju barem pet posto ili jednu dvadesetinu temeljnog kapitala dioničkog društva mogu pisanim putem sazvati glavnu skupštinu uz navođenje svrhe i razloga sazivanja. Također taj isti postotak dioničara može na isti način zahtijevati stavljanje nekog predmeta na dnevni red skupštine društva te zahtijevati njegovu objavu u glasilu društva.⁵⁶

Svakom pojedinom dioničaru i manjinskim dioničarima zajedno pripada pravo pobijanja odluke glavne skupštine društva ako se odlukom skupštine odlučilo da se dioničarima neće podijeliti dividenda, a to pravo nije pravovaljano isključeno te na temelju prosudbe razumnog gospodarstvenika postoje razlozi za njenu isplatu.⁵⁷ Time je osiguran način zaštite manjine od nepoštenog vođenja poslovanja većinskih dioničara čiji je cilj isključenje odnosno „istjerivanje“ manjinskih dioničara iz društva.

⁵⁶ ZTD(čl. 278.)

⁵⁷ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

4. IMOVINSKA PRAVA DIONIČARA

U imovinska prava dioničara pripada pravo na isplatu dobiti društva odnosno dividende, pravo prvenstva za upis novih dionica te pravo na isplatu određenog dijela sudjelovanja u temeljnom kapitalu ako se on iz određenog razloga smanji, pravo na isplatu naknade za ispunjenje dodatnih obveza društva i pravo da se članovima društva isplati ostatak nakon provedene likvidacije ili eventualnog ostatka stečajne mase. Uz to postoji i pravo vanjskog dioničara na primjerenu naknadu i otpremninu prilikom sklapanja poduzetničkih ugovora, pravo dioničara koji su istupili iz društva na primjerenu otpremninu jer se ono priključilo drugom društvu, kao i pravo dioničara koji je na propisani način glasovao protiv odluke o preoblikovanju dioničkog društva na to da društvo otkupi njegov udio i da mu za to isplati primjerenu naknadu.⁵⁸

Za razliku od upravljačkih, koja u pravilu svakom dioničaru pripadaju jednako, imovinska prava, odnosno njihov opseg prava se gleda po tome koliki udio temeljnog kapitala predstavljaju dionice koje dioničar ima.⁵⁹

Ova prava se statutom mogu proširivati i ograničavati više nego upravljačka, no samo u zakonom određenim granicama.⁶⁰

4.1 Pravo na isplatu dividende

Pravo na isplatu dividende je najvažnije imovinsko pravo dioničara jer je primarni cilj dioničkog društva ostvarivanje dobiti ili neke druge imovinske koristi za društvo, a time i za dioničare. Iz tog razloga je to temeljno imovinsko pravo jer omogućava dioničarima sudjelovanje u ostvarenoj dobiti društva i ostvarenje jednog od glavnih motiva ulaska u dioničko društvo.⁶¹

Dioničarima po zakonu pripada pravo sudjelovanja u dobiti koju je ostvarilo društvo i ono se može ograničiti samo statutom u slučajevima i opsegu dopuštenim ZTD-om. Ograničenje koje postavlja zakon jest da je dividendu dopušteno isplatiti samo iz dobiti koja je proizašla iz računa

⁵⁸ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

⁵⁹ Barbić, J. Pravo na dividendu kao temeljno imovinsko pravo dioničara. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 62 (5-6), 2012., str.1413-1443.

⁶⁰ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

⁶¹ Barbić, J. Pravo na dividendu kao temeljno imovinsko pravo dioničara. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 62 (5-6), 2012., str.1413-1443.

dobiti i gubitka te iz dijela zadržane dobiti kada u skladu s zakonskim propisima ne proizlazi iz tog računa. Osim toga dividendu nije dopušteno isplaćivati iz sredstava koja nisu ostvarena poslovanjem društva kako bi se ostvarilo načelo očuvanja temeljnog kapitala.⁶²

Osnova za isplatu dividende je postojeća dobit sposobna za isplaćivanje dividende.⁶³ ZTD-om su određene namjene za koje se može iskoristiti ostvarena neto dobit u određenoj poslovnoj godini te redosljed po kojem se ta dobit mora uporabiti. Zakonom su uređene rezerve u koje je unošenje sredstava obavezno, u zakonske rezerve se tako mora unositi pet posto ili više ako je određeno statutom neto dobiti iz tekuće godine dok te rezerve i rezerve kapitala zajedno ne dosegnu visinu od pet posto temeljnog kapitala dioničkog društva ili statutom određeni veći iznos.⁶⁴ Statutom se može ograničiti isplata dividende ako se njime odredi da se u zakonske rezerve treba unositi sredstva dok se ne dosegne iznos veći od onog propisanog zakonom, odnosno veći od pet posto iznosa temeljnog kapitala društva.⁶⁵

Prije isplate dividende dioničarima, dobit iz poslovne godine se prvo mora iskoristiti za pokriće svih gubitaka društva iz prethodnih godina koji se nisu pokrili, stoga dioničko društvo ne može isplatiti dividendu niti uporabiti tu dobit za druge svrhe dok se ne isplate raniji dugovi.⁶⁶

Nakon pokrića svih gubitaka iz prošlih godina te unosa sredstva u obvezne rezerve društva i ispunjenja svih navedenih zakonskih ograničenja, preostali dio dobiti se može isplatiti dioničarima. U slučaju da su ispunjeni svi uvjeti i glavna skupština svejedno odluči da se dioničarima neće isplatiti dividenda, ta odluka se može pobijati pred nadležnim sudom ako nije bilo ovlasti za njeno donošenje u statutu. Tako, primjerice, statut može ovlastiti glavnu skupštinu na isplatu dijela dobiti zaposlenicima, članovima uprave ili izvršnim direktorima i članovima nadzornog odbora.⁶⁷

Dividenda odnosno dobit društva se dijeli dioničarima po udjelu sudjelovanja u temeljnom kapitalu koji otpada na njihove dionice. U određenim slučajevima moguće je statutom odrediti

⁶² Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

⁶³ Barbić, J. Pravo na dividendu kao temeljno imovinsko pravo dioničara. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 62 (5-6), 2012., str.1413-1443.

⁶⁴ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

⁶⁵ Barbić, J. Pravo na dividendu kao temeljno imovinsko pravo dioničara. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 62 (5-6), 2012., str.1413-1443.

⁶⁶ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

⁶⁷ Barbić, J. Pravo na dividendu kao temeljno imovinsko pravo dioničara. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 62 (5-6), 2012., str.1413-1443.

drugačiji način podjele dobiti. Kada su u pitanju povlaštene dionice, njihovi imatelji imaju pravo dobiti dividendu u već unaprijed određenom novčanom iznosu ili postotku iznosa temeljnog kapitala društva, onako kako je određeno statutom društva.⁶⁸

Dioničari imaju pravo na isplatu dividende koja im pripada na temelju dionica koje imaju, koje glase na ime i na donositelja koje su bile izdane prije nego što je donesena odluka o isplati dividende ili u vrijeme kada je ona donesena. Glavna skupština društva ima ovlast odrediti dan kada će dioničari stjeći tražbine za isplatu dividende prema društvu na temelju odluke o isplati. Zakon određuje kako taj dan ne može biti kasnije od tridesetog dana od donošenja odluke. U slučaju da glavna skupština ne odredi taj dan, onda dioničari stječu tražbine kada istekne dan u kojem je zaključena skupština društva na kojoj je ta odluka donesena. Odlukom glavne skupštine o isplati dividende određuje se i dan dospeljeća tih tražbina. Taj dan ne može biti po isteku roka od trideset dana od kada su dioničari stekli te tražbine. U slučaju da skupština ne odredi taj dan, one dospeljevaju istekom tridesetog dana od kada su stečene.⁶⁹

Uz sve dividende koje su isplaćene nakon roka dospeljeća društvo je dužno dioničarima kao vjerovnicima tih tražbina isplatiti i zakonske zatezne kamate. Odlukom o isplati dividende se ne smije odrediti različito vrijeme dospeljeća tražbine isplate dividende za određene skupine dioničara. Takva odluka bi bila pobojna jer je protivna načelu jednakog položaja dioničara.⁷⁰

Dividenda se u pravilu isplaćuje u novcu, no statutom se može ovlastiti glavna skupština društva na donošenje odluke o isplati dividende u stvarima.⁷¹

Dioničar može od društva zahtijevati isplatu dividende tek nakon što glavna skupština društva donese odluku o upotrebi dobiti kojom se odredilo isplaćivanje dividende dioničara.⁷² Dioničari ne mogu postaviti zahtjev društvu za isplatu dividende prije donošenja navedene odluke.

⁶⁸ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

⁶⁹ Barbić, J. Pravo na dividendu kao temeljno imovinsko pravo dioničara. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 62 (5-6), 2012., str.1413-1443.

⁷⁰ Barbić, J. Pravo na dividendu kao temeljno imovinsko pravo dioničara. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 62 (5-6), 2012., str.1413-1443.

⁷¹ ZTD(čl. 220. st. 9)

⁷² Barbić, J. Pravo na dividendu kao temeljno imovinsko pravo dioničara. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 62 (5-6), 2012., str.1413-1443.

U slučaju stečaja društva, dioničar ne gubi pravo potraživanja tražbine. On tu tražbinu za isplatu dividende može prijaviti u stečajnom postupku kao stečajni vjerovnik niže razine isplatnog reda.⁷³

4.2 Pravo na plaćanje naknade dioničaru za ispunjenje dodatnih obveza prema društvu

Statutom dioničkog društva može se odrediti da je dioničar dužan prema društvu ispuniti i dodatne nenovčane obveze pored one o uplati uloga. Ispunjenje dodatne obveze može biti naplatno ili besplatno, a za neispunjenje te obveze se može statutom propisati ugovorna kazna. Dodatne obveze prema društvu mogu biti jednokratne ili trajne.⁷⁴

ZTD određuje: „ako je za prijenos dionice potrebna suglasnost društva, statutom se dioničarima može propisati obveza da su pored uplate u temeljni kapital društva dužni uz naplatu ili bez naplate ispuniti činidbe koje nisu u novcu.“ Ove obveze dioničara prema društvu te njihov opseg moraju biti naznačeni u njihovim dionicama kao i privremenicama.⁷⁵ Visina naknade za ispunjenje dodatnih obveza ne smije biti viša od tržišne vrijednosti te obveze.⁷⁶ Zakon određuje i pravo da se statutom društva propiše ugovorna kaznu za dioničare u slučaju neispunjenja obveze ili u slučaju neurednog ispunjenja.⁷⁷

Privremenicom se dioničaru potvrđuje njegov udio u društvu dok ne uplati cijelu dionicu, a ona djeluje kao vrijednosni papir koji izdaje društvo i zamjenjuje se dionicom kada dioničar uplati ulog u društvo.⁷⁸

4.3 Pravo prvenstva pri upisu novih dionica društva

Pravo prvenstva kod upisa novih dionica društva je imovinsko pravo koje mogu ostvarivati svi dioničari u tijeku postupka povećanja temeljnog kapitala. ZTD određuje da se svakom dioničaru

⁷³ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

⁷⁴ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

⁷⁵ ZTD(čl. 218. st. 1)

⁷⁶ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

⁷⁷ ZTD(čl. 218. st. 2)

⁷⁸ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

koji je to zatražio mora dati pravo upisivanja dijela novih dionica koji odgovara njegovom udjelu u dotadašnjem temeljnom kapitalu dioničkog društva⁷⁹

Kada govorimo o pravu prvenstva, primarno mislimo na tražbinu s naslova prava prvenstva koju dioničar ima prema društvu za upis novih dionica kod povećanja temeljnog kapitala dioničkog društva.⁸⁰

Pravo na tražbinu s naslova prava prvenstva nastaje na temelju odluke glavne skupštine o povećanju temeljnog kapitala pod uvjetom da se povećanje temeljnog kapitala i dogodi. Tražbina se može otuđiti, na tražbini se može provoditi ovrha, može ju se založiti te njome oporučno raspolagati.⁸¹

Pravo iz članka 308. st. 1 ZTD-a koje jamči pravo prvenstva svim dioničarima koji to zatraže se odnosi i na dioničare s povlaštenim dionicama i njihovo se pravo prvenstva ne može isključiti statutom. Ovaj članak se odnosi i na slučajeve u kojima postoji više ovlaštenika na jednoj dionici u obliku pravne zajednice i oni tada to pravo zajednički iskorištavaju.⁸²

U praksi postoji izuzetak od pravila da svi dioničari mogu ostvarivati pravo prvenstva. Kada se pripajaju dionička društva, odlukom glavne skupštine povećava se temeljni kapital kako bi se izvršio proces pripajanja i u sklopu te odluke se isključuje pravo prvenstva radi davanja dionica dioničarima pripojenog društva u zamjenu za prijenos imovine tog društva.⁸³ Glavna skupština može odlukom isključiti pravo prvenstva ako je to u interesu društva, odnosno ako su ispunjene materijalnopravne pretpostavke isključenja prava prvenstva. Isključenje prava mora biti potrebno, prikladno te primjereno okolnostima određenog slučaja. Interes društva treba biti veći od interesa dioničara, uz to mora se ispitati postoji li prikladniji način rješenja određenog problema uzimajući pritom u obzir krajnje ciljeve društva. Odluka o isključenju prava prvenstva može biti donesena samo ako je izričito i uredno objavljena. Uprava, odnosno izvršni direktori moraju skupštini društva učiniti dostupnim izvješće koje sadržava razloge i objašnjenja za isključenje prava prvenstva, kao i obrazloženi iznos za koji se planiraju izdati dionice.⁸⁴

⁷⁹ ZTD(čl. 308. st. 1)

⁸⁰ Miladin, Petar. "Pravo prvenstva upisa novih dionica." Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 61, br. 4, 2011., str. 1181-1251.

⁸¹ Miladin, Petar. "Pravo prvenstva upisa novih dionica." Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 61, br. 4, 2011., str. 1181-1251.

⁸² Miladin, Petar. "Pravo prvenstva upisa novih dionica." Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 61, br. 4, 2011., str. 1181-1251.

⁸³ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

⁸⁴ Miladin, Petar. "Pravo prvenstva upisa novih dionica." Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 61, br. 4, 2011., str. 1181-1251.

Pravo na prvenstvo pri upisu novih dionica društva dioničari ostvaruju očitovanjem volje upućenom društvu da imaju namjeru koristiti se tim pravom. Tako društvo preuzima obvezu dati dioničaru ponudu za upis novih dionica. U slučaju da društvo iz nekog neopravdanog razloga ne sklopi ugovor o upisu novih dionica, odgovarat će dioničarima za nastalu štetu.⁸⁵

Društvo može odrediti rok za ostvarivanje prava prvenstva koji nije kraći od 14 dana, on kreće teći od dana njegove objave u glasilu društva, ako se ne odredi da on počinje teći kasnije. Društvo može odrediti drugačiji rok no ne kraći od navedenog jer inače dolazi do opasnosti od manjka vremena za plasiranje novih dionica koje dioničari nisu upisali. Rok se određuje statutom društva ili odlukom glavne skupštine ili uprave i objavljuje se u glasilu društva. U tom roku dioničar mora očitovati svoju volju za ostvarivanjem prava prvenstva, inače gubi to pravo. Ako rok nije određen, onda dioničari imaju pravo na ostvarivanje tog prava sve dok nije podnesena prijava za upis povećanja kapitala u sudski registar, inače dolazi do navedene opasnosti i onda će uprava odgovarati dioničarima za naknadu štete zbog manjka vremena društva za plasiranje novih dionica.⁸⁶

Pravo prvenstva pri upisu novih dionica moguće je u određenom slučaju ograničiti. Primjer slučaja su društva s uzajamnim udjelima, ona su povezana tako da svako dioničko društvo ima više od jedne četvrtine udjela u drugome društvu.⁸⁷ Pravo prvenstva se tada može ograničiti na jednu četvrtinu temeljnog kapitala drugoga društva no ne može se isključiti pravo na stjecanje novih dionica za povećanje temeljnog kapitala jer se tada nove dionice dodjeljuju dioničarima ipso iure.⁸⁸

Pravo prvenstva se može isključiti jedino u sklopu odluke glavne skupštine društva kojom se povećava temeljni kapital s ulozima u zakonom propisanom postupku. Pravo prvenstva isključuje se u okviru odluke o povećanju temeljnog kapitala društva s ulozima radi rješavanja pitanja upisa viška dionica nakon prvog kruga upisa novih dionica, radi ostvarenja prava na dionice članova uprave ili izvršnih direktora i radnika društva. Ono se isključuje kod uvjetnog povećanja temeljnog kapitala dioničkog društva kao i pri izdavanju zamjenjivih obveznica i obveznica s promjenjivom kamatom. Može se isključiti i kad je društvo izdalo više različitih rodova dionica tako da imatelji određenih rodova dionica mogu upisivati samo dionice onog

⁸⁵ Miladin, Petar. "Pravo prvenstva upisa novih dionica." Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 61, br. 4, 2011., str. 1181-1251.

⁸⁶ Miladin, Petar. "Pravo prvenstva upisa novih dionica." Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 61, br. 4, 2011., str. 1181-1251.

⁸⁷ ZTD(čl. 477. st. 1)

⁸⁸ Miladin, Petar. "Pravo prvenstva upisa novih dionica." Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 61, br. 4, 2011., str. 1181-1251.

roda koji već imaju. Također, pravo prvenstva može se isključiti zbog sanacije društva i osiguravanja stabilnog financiranja te kao obrambena mjera od neprijateljskog utjecaja na dioničko društvo. To pravo se ne može na druge načine isključiti, ni statutom društva ni odlukom upravljačkih organa.⁸⁹

Dioničari mogu tužbom pred nadležnim sudom pobijati odluku glavne skupštine o povećanju temeljnog kapitala društva kojom je neopravdano isključeno pravo prvenstva.⁹⁰

4.4 Pravo dioničara na isplatu dijela sudjelovanja u temeljnom kapitalu za slučaj njegova smanjenja

Zbog mogućeg oštećenja vjerovnika društva kod smanjenja temeljnog kapitala, ZTD je odredio ovo imovinsko pravo s ciljem zaštite njihovih novčanih interesa. Nakon valjano donesene odluke kojom se smanjuje temeljni kapital društva, sukladnom smanjenju temeljnog kapitala te protekom šest mjeseci od objavljivanja upisa odluke kojom je smanjen temeljni kapital u sudski registar, mogu se izvršiti plaćanja dioničarima, pod uvjetom da je pravodobno prijavljenim vjerovnicima društvo dalo odgovarajuće osiguranje ili im je podmirilo tražbine. Također prije isteka tog roka dioničari se ne mogu osloboditi obveze uplaćivanja uloga dok nisu zadovoljeni svi navedeni uvjeti.⁹¹

Kod smanjenja temeljnog kapitala prisilnim povlačenjem dionica statutom se mora odrediti naknada koja se isplaćuje dioničarima čije su dionice povučene. Visina naknade može biti niža od stvarne vrijednosti dionice, no ne može biti viša jer bi time moglo doći do povrede interesa vjerovnika. Ako iznos naknade nije određen statutom onda se treba platiti primjerena naknada.⁹²

4.5 Pravo na isplatu ostatka nakon provedene likvidacije društva ili eventualnog ostatka stečajne mase

Pri podijeli imovine u postupku likvidacije društva dioničarima je ZTD-om zajamčeno pravo isplate ostatka likvidacijske mase društva.

⁸⁹ Miladin, Petar. "Pravo prvenstva upisa novih dionica." Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 61, br. 4, 2011., str. 1181-1251.

⁹⁰ Miladin, Petar. "Pravo prvenstva upisa novih dionica." Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 61, br. 4, 2011., str. 1181-1251.

⁹¹ ZTD(čl. 345. st. 2)

⁹² Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

Rok za podjelu imovine je 30 dana od dana donošenja odluke o podjeli imovine. Likvidatori su u tom roku dužni izvršiti podjelu dioničarima društva onako kako je to određeno statutom.⁹³

U slučaju da sve dionice nisu jednako uplaćene, nadoknadit će se samo ono što je uloženo odnosno uplaćeno, a ostatak će se podijeliti razmjerno sudjelovanju dionica u temeljnom kapitalu dioničkog društva. Ako iznos imovine društva nije dovoljan da bi se nadoknadilo sve što je uloženo, dioničari će snositi gubitke razmjerno sudjelovanju njihovih dionica u temeljnom kapitalu društva.⁹⁴

4.6 Pravo vanjskog dioničara na primjerenu naknadu i otpremninu

Ovim imovinskim pravom se štite gospodarski interesi vanjskih dioničara kod sklapanja ugovora o vođenju poslova društva ili ugovora o prijenosu dobiti. Prema ZTD-u, vanjski dioničari su svi dioničari ovisnog društva, koji ne sudjeluju u tom ugovoru kao druga ugovorna strana, odnosno nemaju izravne ili neizravne koristi od njega. Vladajuće društvo kao druga ugovorna strana se ne smatra vanjskim dioničarom.⁹⁵ U tim ugovorima, društvo kapitala prepušta drugome društvu vođenje svojih poslova društva te se obvezuje na prenošenje cijele svoje dobiti drugom društvu.⁹⁶

U ovim ugovorima mora biti predviđena primjerena naknada vanjskim dioničarima ovisnog društva. Ako ugovorne stranke ne odrede primjerenu naknadu, onda ju sud određuje na temelju zahtjeva bilo kojega vanjskog dioničara postavljenog u roku od dva mjeseca od objavljivanja sklopljenog poduzetničkog ugovora u sudskom registru.⁹⁷

Navedeni ugovori moraju sadržavati, osim obveze isplaćivanja primjerene naknade vanjskim dioničarima, obvezu druge ugovorne strane da na zahtjev vanjskog dioničara preuzme njegove dionice u zamjenu za isplatu ugovorom određene primjerene otpremnine. Ovdje također svi vanjski dioničari mogu zahtijevati od suda određivanje primjerene otpremninu u slučaju kada ona nije primjereno određena ili uopće nije određena ugovorom.⁹⁸

⁹³ ZTD(čl. 380. st. 1)

⁹⁴ ZTD(čl. 380. st. 3)

⁹⁵ ZTD(čl. 478.a. st. 1, 2)

⁹⁶ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

⁹⁷ ZTD(čl. 491. st. 1, 4)

⁹⁸ ZTD(čl. 492. st. 1, 4)

4.7 Pravo dioničara na primjerenu naknadu nakon istupa iz društva zbog njegova priključenja drugom društvu

U slučaju priključenja jednog društva drugome svaki dioničar koji istupa iz društva zbog priključenja ima pravo na primjerenu otpremninu. Za otpremninu dioničarima treba dati poslovne udjele glavnoga društva, dionice ili primjerenu naknadu u novcu.⁹⁹

Dioničari mogu zahtijevati od nadležnog suda određivanje otpremnine ako smatraju da ona nije primjerena, ako ju glavno društvo nije ponudilo na pravi način ili ako nije uopće ponuđeno. Taj zahtjev se može postaviti u roku od dva mjeseca od objave upisa priključenja u sudski registar.

100

4.8 Pravo dioničara koji je na propisani način glasovao protiv odluke o preoblikovanju dioničkog društva na to da društvo otkupi njegov udio i da mu za to isplati primjerenu naknadu

Zakon dopušta preoblikovanje dioničkog društva u društvo s ograničenom odgovornošću, u javno trgovačko društvo, gospodarsko interesno udruženje i u komanditno društvo.¹⁰¹

ZTD je osigurao navedeno imovinsko pravo svim dioničarima koji su glasovali protiv donošenja odluke kojom bi se preoblikovalo dioničko društvo u neko od navedenih trgovačkih društava. Ako dioničar podnese zahtjev u roku od dva mjeseca od objave upisa preoblikovanja u sudski registar, preoblikovano društvo će morati otkupiti udio dioničara plaćanjem primjerene novčane naknade. Rok počinje teći, ako je protiv te odluke podignuta tužba za pobijanje, od dana kada je ta tužba pravomoćno odbačena ili je tužbeni zahtjev pravomoćno odbijen.¹⁰²

Primjerenu naknadu sporazumno utvrđuju dioničar i društvo, a ako dogovor nije postignut u roku od trideset dana od postavljanja zahtjeva, primjerenu naknadu će odrediti sud na temelju prijedloga dioničara ili društva.¹⁰³

⁹⁹ ZTD(čl. 504.a. st. 2)

¹⁰⁰ ZTD(čl. 504.a. st. 3)

¹⁰¹ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.

¹⁰² ZTD(čl. 562 st. 1)

¹⁰³ ZTD(čl. 562 st. 2)

5. ZAKLJUČAK

Najveće i najutjecajnije tvrtke svijeta su upravo dionička društva među koje spadaju Microsoft, Apple, Google, Amazon itd., a neki od primjera na hrvatskom tržištu su INA, Hrvatski telekom, Podravka i Končar. U 2017. je bilo oko 41 000 kotiranih tvrtki na svijetu i njihova skupna tržišna vrijednost je 84 bilijuna američkih dolara (USD).¹⁰⁴ Imatelji dionica u tim dioničkim društvima se broje u milijunima. Pitanje je što čini ulaganje u temeljni kapital dioničkih društava tako privlačnim?

Dioničko društvo je trgovačko društvo čiji je temeljni kapital podijeljen na dionice i njegovim se članom (dioničarom) postaje stjecanjem dionica, originarno ili derivativno. Fizička ili pravna osoba sama odlučuje koliko će sredstava uložiti u kapital društva i koliko će dionica steći. Time preuzimaju određeni rizik koji se mjeri do visine uloženog iznosa. To znači da dioničari ulaganjem u društvo mogu izgubiti samo uloženo jer ne odgovaraju za obveze društva, a prema društvu imaju samo zakonom određene obveze (npr. obvezu uplate uloga).

Članovi društva neovisno o visini uloga imaju interes za vođenjem poslovanja društva. Cilj je svakog društva, a time i dioničara ostvarivanje dobiti. Radi ostvarenja opisanog cilja oni žele imati određeni utjecaj na poslovanje dioničkog društva i na donošenje odluka koje mogu potencijalno povećati ili smanjiti prihode i dobit društva, a time i vrijednost dionica. Zato zakon osigurava dioničarima određena prava radi upravljanja društvom. Neka od njih su pravo sudjelovanja na glavnoj skupštini društva, zajedničko donošenje odluka, kao i pobijanje istih nepravilno donesenih odluka. Osim njih, dioničarima su dana i imovinska prava koja su usmjerena na isplatu dobiti društva i isplatu otpremnina slučaju pripajanja, preoblikovanja, stečaja ili likvidacije društva.

Broj dioničkih društava i dioničara se s vremenom povećava, stoga je bitna pravna uređenost dioničarskih prava radi pravilne zaštite. Osim toga važna je pravna ujednačenost zbog globalizacije i sve češće pojave sporova s međunarodnim obilježjima i povezanosti različitih tržišta.

¹⁰⁴ De La Cruz, A., A. Medina and Y. Tang, Owners of the world's Listed Companies“, OECD Capital Market Series, Paris www.oecd.org/corporate/Owners-of-theWorlds-Listed-Companies.htm., 2019.

6. POPIS LITERATURE

1. Barbić, J., Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak 1., Organizator, Zagreb, 2010.
2. Čulinović Herc, E. i Hasić, T. Sudjelovanje dioničara u radu glavne skupštine dioničkog društva prema noveli Zakona o trgovačkim društvima. Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 32 (1), 2011., str. 31-71.
3. Horak, H., Jačanje prava dioničara i pravo dioničara na informacije, Pravni Vjesnik. vol. 27, br. 3/4, 2011., str. 191-217
4. Čulinović Herc, E., Jurić, D. i Madžarov Matijević, S. Pravo na obaviještenost u društvima kapitala – granice ujednačavanja rješenja i otvorena pitanja primjene. Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 41 (1), 2020., str. 269-288.
5. Barbić, J. Pravo na dividendu kao temeljno imovinsko pravo dioničara. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 62 (5-6), 2012., str.1413-1443.
6. Miladin, Petar. "Pravo prvenstva upisa novih dionica." Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 61, br. 4, 2011., str. 1181-1251.
7. De La Cruz, A., A. Medina and Y. Tang, Owners of the world's Listed Companies“, OECD Capital Market Series, Paris www.oecd.org/corporate/Owners-of-theWorlds-Listed-Companies.htm., 2019.
8. OECD Principles of corporate Governance, 2004.